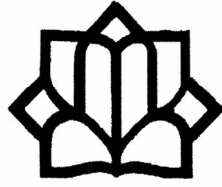

صلى الله عليه وسلم

دانشگاه کاشان
دانشکده علوم انسانی
گروه روان شناسی

پایان نامه
جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته روان شناسی تربیتی

عنوان

« رابطه هوش هیجانی. خودپنداره و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان »

اساتید راهنما:

دکتر محمد رضا تمنایی فر-دکتر فریبرز صدیقی ارفعی

بوسیله:

فاطمه سلامی محمدآبادی

مرداد ماه ۱۳۸۸

دانشگاه کاشان
دانشکده علوم انسانی

بسمه تعالی

تاریخ:
شماره:
پوسته:

مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه
صورتجلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

نام و نام خانوادگی دانشجو: فاطمه سلامی محمد آبادی شماره دانشجویی: ۸۶۲۳۵۲۶۲۰۱
رشته: روانشناسی تربیتی دانشکده علوم انسانی
عنوان پایان نامه: رابطه ی هوش هیجانی خود پنداره و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی دانشجویان
تعداد واحد پایان نامه: ۴ تاریخ دفاع: ۱۳۸۹/۷/۲۵

این پایان نامه به مدیریت تحصیلات تکمیلی به منظور بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای اخذ درجه کارشناسی ارشد ارائه می گردد. دفاع از پایان نامه در تاریخ ۸۹/۷/۲۵ مورد تأیید و ارزیابی اعضای هیأت داوران قرار گرفت و با نمره ۲۰ به حروف و با درجه کامی به تصویب رسید. اعضای هیأت داوران:

عنوان	نام و نام خانوادگی	مرتبه علمی	امضاء
۱. استاد راهنما	دکتر محمد رضا تمنایی فر	استادیار	
۲. استاد راهنما	دکتر فریبرز صدیق ارفعی	استادیار	
۳. متخصص و صاحب نظر داخل دانشگاه	دکتر محسن نیازی	دانشیار	
۴. متخصص و صاحب نظر خارج از دانشگاه	دکتر عبدالله امیدی	استادیار	
۵. نماینده تحصیلات تکمیلی	دکتر علی اکبر عباسیان	استادیار	

مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه

آدرس: کاشان - بلوار قطب راوندی
دانشگاه کاشان - دانشکده علوم انسانی

کد پستی: ۵۱۱۶۷-۸۷۳۱۷

تلفن: ۵۱۱۲۷۲۷-۵۱۱۲۷۲۷

http://www.kashanu.ac.ir

تقدیم به مادر مهربان و همسر فداکارم،

که اقیانوس بی انتهای مهربانی هایشان، تکیه گاه ساقه های
نازک نیلوفران باورم شد تا پیچک وار در سایه سار سخاوت
بی دریغشان تا اوج آسمان شکفتن به پرواز درآیم و پهنه ای از
زیبایی دانش را لمس کنم.

و تقدیم به فرزندم

عارفه جان

این کوشش ناقابل را به حضور بزرگانی تقدیم می نمایم که سالها پیش آنها درس
خویشتن داری، اخلاق، همدلی، نوع دوستی و عشق را به من آموختند.

هر لطفی را سپاسی است

سپاس خداوند سبحان را که پرتو لطف بیکرانیش راهنما و روشنگر راهم بوده و قطره ای از اقیانوس بی انتهای علم خود را به من بخشود. تقدیر شایسته ای برایم رقم زد تا از محضر اساتید گراقتدر بهره جسته و نهال اندیشه ام را با تکیه بر دانش و تجربه این عزیزان جان بخشم.

گرامی ترین مراتب سپاس و قدردانی خود را به پیشگاه استاد فرهیخته جناب آقای دکتر محمد رضا تمنائی فر استاد راهنمای بزرگوارم که با رهنمودهای ارزنده شان همواره مشوقم بودند، تقدیم می نمایم.

مراتب سپاس قلبی و ارادت خود را به محضر استاد گرامی جناب آقای دکتر فریبیرز صدیقی ارفعی استاد راهنمای گرامیم که با صبر و حوصله فراوان مرا در رفع مشکلات یاریم نمودند، تقدیم می نمایم.

چکیده:

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه هوش هیجانی، خود پنداره و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی انجام شده است. نمونه پژوهش شامل 400 دانشجوی مقطع کارشناسی بود که از طریق روش نمونه گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. برای جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه هوش هیجانی بار - آن ، آزمون خود پنداره راجرز و آزمون عزت نفس پوپ استفاده گردید. همچنین از معدل دانشجویان به عنوان شاخص پیشرفت تحصیلی استفاده شد. برای تحلیل داده های پژوهش از شاخص های آماری همبستگی پیرسون، آزمون t و تحلیل رگرسیون استفاده شد. نتایج تحلیل داده ها نشان داد که بین هوش هیجانی ، خود پنداره و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی داری وجود ندارد. همچنین یافته ها نشان داد که بین هوش هیجانی و خود پنداره دانشجویان دختر و پسر تفاوتی وجود ندارد. اما میزان عزت نفس دانشجویان دختر بیش از دانشجویان پسر می باشد. از سوی دیگر، تحلیل رگرسیون نشان داد که هوش هیجانی، خودپنداره و عزت نفس پیش بین کننده های موثری در پیشرفت تحصیلی نیستند و یک درصد از واریانس پیشرفت تحصیلی را تبیین می کنند. و از میان مؤلفه های هوش هیجانی، مؤلفه کنترل تکانش و از میان مؤلفه های عزت نفس، عزت نفس تحصیلی و عمومی پیش بین کننده پیشرفت تحصیلی بودند.

واژه های کلیدی: هوش هیجانی؛ خود پنداره؛ عزت نفس؛ پیشرفت تحصیلی؛ دانشجویان

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	1- فصل اول : کلیات تحقیق
2	1-1- مقدمه
5	1 – 2 بیان مسأله
11	1-3- اهمیت و ارزش موضوع پژوهش
16	1-4- اهداف پژوهش
16	1-5- فرضیه های پژوهش
17	1-6- تعریف مفاهیم و واژگان اختصاصی
	فصل دوم : پیشینه تحقیق
20	1-2- مقدمه
23	2-2- مبانی نظری پژوهش
23	1-2-2- هوش هیجانی
23	الف) هوش
26	ب) هیجان
29	ج) هوش هیجانی
30	1-1-2-2- تاریخچه هوش هیجانی
32	2-1-2-2- تعریف هوش هیجانی
34	2-1-2-2-3- الگوهای هوش هیجانی
39	الف) الگوی سالووی – مایر
42	ب) الگوی گلمن
47	ج) الگوی بار-آن
52	2-1-2-2-4- هوش‌بهر و هوش هیجانی
55	2-1-2-2-5- پدیدآیی فرایند تحول هوش هیجانی
62	2-1-2-2-6- عوامل موثر بر فرایند تحول هوش هیجانی
62	الف) اجتماعی شدن
66	ب) تحول شناختی
67	2-1-2-2-7- اندازه گیری هوش هیجانی
68	2-1-2-2-8- اهمیت و تأثیر هوش هیجانی

72	9-1-2-2 کاربرد هوش هیجانی
77	10-1-2-2 کاربردهای هوش هیجانی در آموزش و پرورش
85	11-1-2-2 تقویت هوش هیجانی
87	2-2-2 خود پنداره
87	1-2-2-2 مفاهیم و تعاریف خود و خود پنداره
95	2-2-2-2 شکل گیری خود و خود پنداره
98	3-2-2-2 علل پیدایش پدیده خود و خودپنداره
101	4-2-2-2 خودپنداره و عملکرد تحصیلی
110	5-2-2-2 دیدگاه های نظری در باره خودپنداره
110	دیدگاه راجرز
116	دیدگاه مزلو
119	دیدگاه آدلر
126	دیدگاه کوپراسمیت
129	دیدگاه اریکسون
130	6-2-2-2 خودپنداره و عزت نفس
133	3-2-2 عزت نفس
133	1-3-2-2 پیشینه عزت نفس
134	2-3-2-2 تعاریف عزت نفس
138	3-3-2-2 عزت نفس چیست؟
141	4-3-2-2 اهمیت عزت نفس
145	5-3-2-2 ریشه عزت نفس
146	6-3-3-2 مراحل ایجاد و رشد عزت نفس
149	7-3-2-2 عوامل تاثیر گذار بر عزت نفس
150	8-3-2-2 عزت نفس و پیشرفت تحصیلی
153	9-3-2-4 روش های افزایش عزت نفس
158	4-2-2 پیشرفت تحصیلی
160	1-4-2-2 عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی
161	الف) عوامل فردی
166	ب) عوامل درون سازمانی

175	ج) عوامل برون سازمانی
180	2-4-2-2 راه های نیل به پیشرفت تحصیلی
181	2-4-2-3 ویژگی محل پیشرو
182	2-3 پیشینه تحقیقات انجام یافته
183	2-3-1 پژوهش های داخل
196	2-3-2 پژوهش های خارج
	فصل سوم: روش تحقیق
210	3-1 مقدمه
210	3-2 روش پژوهش
210	3-3 جامعه آماری
211	3-4 نمونه آماری و روش نمونه گیری
211	3-5 ابزار اندازه گیری
211	3-5-1 پرسشنامه مشخصات عمومی
211	3-5-2 پرسشنامه هوش هیجانی بار – آن
214	3-5-3 پرسشنامه خود پنداره راجرز
215	3-5-4 پرسشنامه عزت نفس پوپ
216	3-6 روش جمع آوری اطلاعات
216	3-7 شیوه ی تجزیه و تحلیل آماری
	فصل چهارم: یافته های تحقیق
218	4-1 مقدمه
219	4-2 یافته های توصیفی
231	4-3 یافته های استنباطی
	فصل پنجم: خلاصه یافته ها ، بحث و نتیجه گیری
249	5-1 مقدمه
249	5-2 بحث و نتیجه گیری
264	5-3 پیشنهادات
264	5-4 محدودیت ها
265	فهرست منابع
294	ضمائم

فهرست جداول

صفحه	عنوان
219	جدول شماره 4-1- میانگین و انحراف معیار متغیرهای هوش هیجانی، خودپنداره، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در نمونه کل
220	جدول 4 – 2- میانگین و انحراف معیار متغیرهای هوش هیجانی، خودپنداره، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی به تفکیک جنسیت در نمونه کل.
221	جدول شماره 4-3- میانگین و انحراف معیار هوش هیجانی به تفکیک مؤلفه های هوش هیجانی در نمونه کل
222	جدول شماره 4-4- میانگین و انحراف معیار مؤلفه های هوش هیجانی به تفکیک جنسیت
224	جدول شماره 4 – 5- میانگین و انحراف معیار عزت نفس به تفکیک مؤلفه های آن در نمونه کل
225	جدول شماره 4 – 6- میانگین و انحراف معیار مؤلفه های عزت نفس به تفکیک جنسیت.
226	جدول شماره 4 – 7- میانگین و انحراف معیار هوش هیجانی به تفکیک دانشکده ها
227	جدول شماره 4 – 8- میانگین و انحراف معیار خود پنداره به تفکیک دانشکده ها
228	جدول شماره 4 – 9- میانگین و انحراف معیار عزت نفس به تفکیک دانشکده ها
229	جدول شماره 4 – 10- میانگین و انحراف معیار پیشرفت تحصیلی به تفکیک دانشکده ها
230	جدول شماره 4-11- میانگین و انحراف معیار مؤلفه های هیجانی به تفکیک دانشکده ها
231	جدول شماره 4-12- نتایج ضریب همبستگی متغیرهای هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی
231	جدول شماره 4-13- نتایج ضریب همبستگی متغیرهای خودپنداره و پیشرفت تحصیلی
231	جدول شماره 4-14- نتایج ضریب همبستگی متغیرها عزت نفس و پیشرفت تحصیلی
232	جدول شماره 4-15- نتایج آزمون t جهت بررسی تفاوت دختران و پسران در متغیرهای هوش هیجانی
232	جدول شماره 4-16- نتایج آزمون t جهت بررسی تفاوت دختران و پسران در متغیر خودپنداره

- 232 جدول شماره 4-17- نتایج آزمون t جهت بررسی تفاوت دختران و پسران در متغیر عزت نفس
- 233 جدول شماره 4-18- نتایج آزمون t جهت بررسی تفاوت دختران و پسران در متغیر پیشرفت تحصیلی
- 233 جدول شماره 4-19- نتایج تحلیل واریانس نمرات دانشجویان در متغیرهای هوش هیجانی، خودپنداره، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی بر حسب جنسیت
- 234 جدول شماره 4-20- نتایج آزمون t جهت بررسی تفاوت دختران و پسران در مؤلفه های هوش هیجانی
- 235 جدول شماره 4-21- نتایج آزمون t جهت بررسی تفاوت دختران و پسران در مؤلفه های عزت نفس
- 236 جدول شماره 4-22- نتایج تحلیل واریانس نمرات دانشجویان در متغیرهای هوش هیجانی، خودپنداره و عزت نفس بر حسب دانشکده
- 238 جدول شماره 4-23- نتایج تحلیل واریانس نمرات دانشجویان در مؤلفه های هوش هیجانی بر حسب دانشکده
- 240 جدول شماره 4-24- نتایج آزمون تعقیبی (LSD) مربوط به تفاوت نمرات دانشجویان در مؤلفه های مسئولیت پذیری بر حسب دانشکده ها
- 241 جدول شماره 4-25- نتایج تحلیل واریانس نمرات دانشجویان در مؤلفه های عزت نفس بر حسب دانشکده
- 242 جدول شماره 4-26- ماتریس همبستگی متغیرهای پیشرفت تحصیلی، عزت نفس، خودپنداره و هوش هیجانی
- 242 جدول شماره 4-27- نتایج تحلیل رگرسیون پسرانده پیشرفت تحصیلی بر اساس هوش هیجانی، خودپنداره و عزت نفس
- 244 جدول شماره 4-28- ماتریس همبستگی بین پیشرفت تحصیلی با مؤلفه های هوش هیجانی
- 245 جدول شماره 4-29- نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام پیشرفت تحصیلی بر اساس مؤلفه های هوش هیجانی
- 245 جدول شماره 4-30- ماتریس همبستگی بین پیشرفت تحصیلی با مؤلفه های عزت نفس
- 247 جدول شماره 4-31- نتایج تحلیل رگرسیون گام به گام پیشرفت تحصیلی بر اساس مؤلفه های عزت نفس

فهرست نمودارها

صفحه	عنوان
219	نمودار 4-1- میانگین نمرات هوش هیجانی، خود پنداره ، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی در نمونه کل
220	نمودار شماره 4-2- میانگین نمرات هوش هیجانی، خودپنداره، عزت نفس و پیشرفت تحصیلی به تفکیک جنسیت
221	نمودار شماره 4-3- میانگین نمرات مؤلفه های هوش هیجانی در نمونه کل
223	نمودار 4-4- میانگین نمرات مؤلفه های هوش هیجانی به تفکیک جنسیت
224	نمودار 4-5- میانگین نمرات مؤلفه های عزت نفس در نمونه کل
225	نمودار 4-6- میانگین نمرات مؤلفه های عزت نفس به تفکیک جنسیت
226	نمودار 4-7- میانگین نمرات هوش هیجانی به تفکیک دانشکده ها
227	نمودار 4-8- میانگین نمرات خود پنداره به تفکیک دانشکده ها
228	نمودار 4-9- میانگین نمرات عزت نفس به تفکیک دانشکده ها
229	نمودار 4-10- میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی به تفکیک دانشکده ها

فهرست اشکال

صفحه	عنوان
38	شکل 2-1 ویژگی های ساختاری هوش هیجانی
42	شکل 2-2 مدل چهار عنصری هوش هیجانی
42	شکل 2-3 مدل هوش هیجانی گلمن
52	شکل 2-4 مؤلفه های هوش هیجانی در الگوی بار-آن
103	شکل شماره 2-5 چرخه ارتباط میان خودپنداره و پیشرفت تحصیلی
151	شکل شماره 2-6 چرخه رابطه متقابل عزت نفس بالا و پیشرفت تحصیلی
152	شکل شماره 2-7 چرخه رابطه متقابل عزت نفس پایین و پیشرفت تحصیلی
180	شکل شماره 2-8 عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی

فصل اول

طرح تحقیق

1-1- مقدمه

مسأله موفقیت یا عدم موفقیت در امر تحصیل از مهم ترین دغدغه های هر نظام آموزشی در تمام جوامع است. موفقیت و پیشرفت تحصیلی هر جامعه نشان دهنده موفقیت نظام آموزشی در زمینه هدف یابی و توجه به رفع نیازهای فردی است. بنابراین نظام آموزشی را زمانی می توان کارآمد و موفق دانست که پیشرفت تحصیلی دانشجویان آن در دوره های مختلف بیشترین و بالاترین رقم را داشته باشد.

امروزه مطالعات و مشاهدات گوناگون در حیطه تعلیم و تربیت و روان شناسی تربیتی ما را به سوی نگاهی چند بعدی به پیشرفت تحصیلی هدایت می کند. از جمله دستاوردهای اخیر توجه به عامل هوش هیجانی و نقش آن به عنوان یک عامل در پیشرفت و سرنوشت فرد می باشد. هوشبهر به خوبی نمی تواند از عهده توضیح سرنوشت متفاوت افرادی برآید که فرصت ها، شرایط تحصیلی و چشم اندازهای مشابهی دارند. این واقعیت در کتاب هوش هیجانی گلمن مورد تأیید قرار گرفته است و آشکار می گردد که عامل مهمی که باعث می شود افرادی با هوشبهر بالا نتوانند پیشرفت مناسبی داشته باشند و همچنین افراد با هوشبهر متوسط بتوانند به پیشرفت های چشم گیر دست یابند هوش هیجانی می باشد. به عقیده گلمن¹، هر گونه نقصی در هوش هیجانی می تواند صدماتی را به بار آورد و در زندگی اجتماعی و تربیت فرزندان یا حتی وضعیت جسمانی مشکلاتی را ایجاد کند. فقدان هوش هیجانی می تواند تفکر را مقهور سازد و موقعیت حرفه ای افراد را مختل نماید (گلمن ، 1995). از دیدگاه بار - آن² (1997) هوش هیجانی مجموعه ای تواناییها، مهارت ها و ظرفیت های غیر شناختی است که توان فرد را در مقابله با درخواست ها و فشارهای بیرون تحت کنترل قرار می دهد.

¹ Goleman,D
² Bar-on

با چنین تعریفی، وی هوش هیجانی را مؤلفه ای ضروری برای موفقیت در زندگی فرد معرفی می کند. افراد در توانایی های هوش هیجانی با یکدیگر متفاوتند. به اعتقاد گلمن زیر بنای اصلی توانایی ها تا حد زیادی نشانگر مجموعه عادات و واکنش های افراد است که نقصان آن ها را می توان با آموزش و تلاش جبران نمود. بوگدار و کاگان (به نقل از حاتمی، 1378 : 28) بیان می کنند که بسیاری از محققان عصب شناسی معتقدند که 50 درصد از هوش هیجانی افراد به هنگام تولد شکل یافته و تنها 50 درصد باقی مانده از نظر آموزشی قابل تغییر می باشد.

از این چشم انداز، پژوهش ها نشان می دهند افزایش هوش هیجانی فراگیران منجر به پیشرفت عملکرد تحصیلی آنها می شود و نیز فراگیری که مهارت های هیجانی و اجتماعی کارآمد را آموخته باشند کمتر در معرض خطرات ناشی از استرس های مختلف زندگی قرار می گیرند (آبراهام، 1999؛ به نقل از فات¹، 2003).

سازگاری روانی - اجتماعی نوجوانان بخصوص دانشجویان به شدت تحت تأثیر میزان ثبات خود پنداری است، خود پنداره ثابت یک احساس امنیت و اطمینان شخصی به فرد می دهد. خودپنداره ثابت منجر به رفتار ثابت و قابل پیش بینی می شود. قابل پیش بینی بودن رفتار فرد به دیگران کمک می کند تا آنچه را که افراد انتظار دارند بشناسند. ثبات در رفتار فرد به خصوص در واکنش های او در مقابل محیط های محروم کننده مشخص است. چنین افرادی در صورتی که خودپنداره مثبت و تثبیت شده ای داشته باشند در مقابل فشارهای اجتماعی واکسینه و عایق بندی می شوند و به اندازه کافی مقاومند در حالی که افرادی با خودپنداره غیر ثابت به همراه نگرش

¹ Fatt

منفی نسبت به خود مستعد انحرافات اجتماعی هستند، حتی قبل از این که رفتارشان ضد اجتماعی¹ شود (سال²، 2002).

از آنجایی که عزت نفس تأثیر عمیقی بر پیشرفت تحصیلی دارد، نمی توان آنرا نادیده گرفت. عزت نفس افراد تعیین کننده عملکرد آنها در محیطهای آموزشی و موفقیت در برقراری ارتباط با دیگران است و بالاخره اینکه عزت نفس در تعامل با دیگران، احساس ارزشمندی و میزان خوشحالی ما نقش بسزایی دارد.

یکی از متداول ترین مشکلاتی که اکثر افراد و بالاخص دانشجویان با آن مواجه هستند عزت نفس پایین است. عزت نفس پایین منجر به داشتن احساس عدم شایستگی، نداشتن احساس ارزشمندی، عدم توانایی در ابراز وجود، خجالتی بودن و ناتوانی در مواجه شدن با حل مشکلات و نداشتن اعتماد به نفس می شود (ریگن³، 2004).

جامعه ای که افراد آن از احساس ارزشمندی (عزت نفس بالا) برخوردار باشند، در مقابل انواع مشکلات و مسأله زندگی، فشارهای روانی، تهدیدها و حوادث ناگوار مقاوم و پایدار خواهند بود که این امر شکوفایی استعدادهای نهفته، خلاقیت و پیشرفت های تحصیلی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی را به دنبال خواهد داشت (بیابانگرد، 1374: 15).

با توجه به اینکه میزان پیشرفت تحصیلی یکی از ملاک های کارایی نظام آموزشی است، کشف و بررسی متغیرهای تأثیر گذار بر عملکرد تحصیلی، به شناخت بهتر و پیش بینی متغیرهای موثر در نظام های آموزشی می انجامد. بنابر این بررسی متغیرهایی که با پیشرفت تحصیلی رابطه دارند، یکی از موضوعات اساسی تحقیق در نظام های آموزشی است.

¹ Anti-social

² Sala

³ Ragan

1-2 بیان مسأله

پیشرفت تحصیلی یکی از شاخص های مهم در ارزیابی سیستم های آموزشی است و تمام کوشش ها و کنش های این نظام های آموزشی، در واقع برای پوشاندن جامه عمل به این امر است. به عبارتی، جامعه و به طور ویژه نظام های آموزشی نسبت به سرنوشت فرد، در رشد و تکامل موفقیت آمیز وی و جایگاه او در جامعه، علاقمند و نگران هستند و انتظار دارند فرد در جوانب گوناگون اعم از ابعاد شناختی و کسب مهارت و توانایی و نیز در ابعاد شخصیتی، عاطفی و رفتاری، آنچنان که باید، پیشرفت و تعالی یابد (فراهانی¹، 1994).

با توجه به این که میزان پیشرفت و افت تحصیلی یکی از ملاک های کارایی نظام های آموزشی است، کشف و بررسی متغیرهای تأثیر گذار بر عملکرد تحصیلی، به شناخت بهتر و پیش بینی متغیرهای موثر در نظام های آموزشی می انجامد. بنابراین بررسی متغیرهایی که با پیشرفت تحصیلی در دروس مختلف رابطه دارد، یکی از موضوعات اساسی تحقیق در نظام های آموزشی است.

یکی از متغیرهای موثر در پیشرفت تحصیلی هوش هیجانی است. در برخی پژوهش ها، هوش هیجانی با موفقیت تحصیلی همبستگی مثبت (پارکر² و همکاران، 2004 b) و با رفتارهای خلاف مقررات آموزشی مدرسه مانند غیبت غیر مجاز و اخراج از کلاس همبستگی منفی (پیترایدز³ و فردریکسون⁴ و فارنهام⁵، 2004) دارد. گلمن (1995) معتقد است که هوش هیجانی در برابر مفهوم سنتی هوشبهر⁶، پیش بینی کننده بهتری برای موفقیت های اجتماعی و تحصیلی به شمار

¹ Farahany, f.M.N

² parker

³ petrides

⁴ Frederickson

⁵ Furnham

⁶ Intelkigence Quotient (IQ)

می رود. در همین راستا پژوهش های نایسر¹ و همکاران (1996) نیز بیان می دارد که نمرات افراد در تست های هوشی نمی توانند پیش بینی کننده خوبی برای پیشرفت تحصیلی باشند. از آنجایی که در بسیاری از نظام های آموزشی تنها بر جنبه شناختی تأکید می کنند و پرورش دو جنبه دیگر (عاطفی و رفتاری) را به بخت وا می گذارند، در واقع با جدا پنداشتن عاطفه از شناخت، و این دو از رفتار، برنامه های آموزشی نظام های آموزشی واقعیت مهمی را از فرایند آموزش حذف می کنند (برندک و حمیدی، 1386: 31). بر اساس این نگرش که چرخه آموزش و پرورش بر پایه یک حرکت سنتی عمدتاً حول محور «آموزش شناختی» می چرخد و پرورش ابعاد عاطفی - اجتماعی نادیده انگاشته شده یا کمتر مورد توجه قرار گرفته است، از این رو نقش هوش هیجانی در تبیین پیشرفت تحصیلی قابل تأمل به نظر می رسد.

بنابر این در قرن حاضر، علاوه بر توجه بر رشد شناختی و پیشرفت تحصیلی، می بایست در پی راه هایی کارآمد و موثر در جهت ارتقای سطح هوش هیجانی نسل نوجوان و جوان بود تا آنها را برای همکاری و مشارکت در کار و استفاده موثر از دانش و مهارت ها، تصمیم گیری های مسئولانه، مقاومت در برابر فشار همسالان و نفوذ وسایل ارتباط جمعی، آماده نمود.

هوش هیجانی توانایی تشخیص، ارزیابی و بیان هیجان به نحو صحیح و مطلوب می باشد و امکان تسهیل فعالیت های شناختی و تنظیم هیجان ها را در شخص و دیگران فراهم می آورد. امروزه باور بر این است که هوش هیجانی می تواند پیش بینی کننده مهمی برای موفقیت در روابط شخصی، خانوادگی، تحصیلی و شغلی باشد (مجد تیموری، 1387).

یکی دیگر از متغیرهایی که با پیشرفت تحصیلی رابطه دارد، خودپنداره می باشد. رابینسون و همکارانش (1986) دریافتند که سطوح بالای خودپنداره به طور معناداری با پیشرفت

¹ Niesser

تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی رابطه دارد. (نقل از حسن زاده و همکاران، 1384: 15). مارش¹ و همکارانش (1999) دریافتند که نه تنها خود پنداره تحصیلی دانش آموزان بر عملکرد بعدی آنها در مدرسه تأثیر می گذارد، بلکه پیشرفت تحصیلی نیز بر خود پنداره آنها موثر است. از این رو به نظر می رسد که رابطه بین خود پنداره تحصیلی و پیشرفت تحصیلی یک رابطه دوسویه و متقابل است. مطالعات انجام شده چنین رابطه ای را تایید می کنند (چن²، 2004؛ مانگال³، 2002).

امروزه توجه به خود و «خودپنداره» یکی از موضوعات مهم قابل بحث در روان شناسی تربیتی است. نتایج پژوهش ها نشان می دهد که تصور و پندار شخص نسبت به خود تا حدود زیادی جهت دهنده و تعیین کننده رفتار وی می باشد. به تعبیر دیگر، میزان فعالیت ها را در زندگی، خود پنداره ما مشخص می کند (کاظمی و همکاران، 1382: 102).

بدون تردید مطالعه و بررسی پیشرفت تحصیلی بدون مطالعه شخصیت امکان پذیر نیست و هنگام مطالعه شخصیت نیز توجه به مفهوم خود که هسته اصلی شخصیت محسوب می شود ضرورتی اجتناب ناپذیر است. پیشرفتی که هر فرد در موقعیت های مختلف از خود نشان می دهد به طور مستقیم تحت تأثیر تصور و پنداری است که وی از کل وجود خود دارد. وقتی فرد نسبت به کل وجود خود اعم از ویژگی های ظاهری، تواناییهای ذهنی و جسمانی، ادراک و تصور منفی داشته باشد، این برداشت در مجموعه اعمال و رفتارش در تحصیل منعکس می گردد و باعث می شود فرد در موقعیت های آموزشی نتواند پیشرفت لازم را از خود نشان دهد.

¹ Marsh
² Chen
³ Mangal